

Štátny pedagogický ústav v Bratislave

**Manuál na tvorbu školských vzdelávacích programov
pre základnú školu**

August 2015 ©

Obsah

Postup zavedenia iŠVP a harmonogram tvorby iŠkVP	3
Harmonogram tvorby inovovaného školského vzdelávacieho programu pre základnú školu v školskom roku 2015/2016:	3
Základné pojmy v ŠVP	4
1 Tvorba učebného plánu.....	5
1.1 Rámcový učebný plán – základné východisko, všeobecné časti	5
1.2 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre ZŠ.....	6
2 Tvorba školského vzdelávacieho programu	12
2.1 Učebné osnovy – musím ich tvoriť?	12
2.2 Možná štruktúra učebných osnov ŠkVP pre nový predmet	14
2.3 Prierezové témy.....	17
2.4 K súčasťam školského vzdelávacieho programu – východiská.....	19
3 Tematický plán učiteľa	20
3.1 Metodika tvorby obsahu TPU.....	21
Záver	Chyba! Záložka nie je definovaná.
Prílohy.....	24
Zoznam príloh	25
Odporúčaná literatúra	29

POSTUP ZAVEDENIA IŠVP A HARMONOGRAM TVORBY IŠKVP

V súvislosti so schválením a zavedením inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu – primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy a inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu – nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy do praxe od 01.09.2015 Vám zasielame na vedomie postup ich zavádzania a harmonogram tvorby inovovaného školského vzdelávacieho programu.

Inovovaný Štátny vzdelávací program – primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy a inovovaný Štátny vzdelávací program – nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy sa zavádzajú do praxe postupne:

- v 1. ročníku základnej školy,
- v 5. ročníku základnej školy.

Harmonogram tvorby inovovaného školského vzdelávacieho programu pre základnú školu v školskom roku 2015/2016

Do 01. 09. 2015	Škola je vytvorí inovovaný učebný plán pre 1. až 9. ročník ZŠ . Inovovaný učebný plán podľa iŠVP je v školskom roku 2015/2016 platný len v 1. a 5. ročníku základnej školy .
	Škola vytvorí koncept ŠkVP pre inovatívne ročníky, t. j. pre 1. a 5. ročník. ¹
Do 30. 09. 2015	Škola je vytvorí inovované učebné osnovy ŠkVP² pre 1. a 5. ročník ZŠ. Inovované učebné osnovy ŠkVP sú v školskom roku 2015/2016 platné len v 1. a 5. ročníku ZŠ.
Do 31. 08. 2016	Škola vytvorí inovovaný školský vzdelávací program pre 1. až 9. ročník ZŠ. Inovovaný školský vzdelávací program je platný od 1. a 5. ročníka štúdia školského roku 2015/2016 a v nasledujúcich školských rokoch postupne.

¹ Škola musí pripraviť ŠkVP pre inovatívne ročníky tak, aby mali pripravené učebné osnovy ([viac na str. 12](#)). Je prípustné, aby sa tieto učebné osnovy do konca septembra 2015 doladzovali tak, aby plne rešpektovali profiláciu školy.

² Učebnými osnovami ŠkVP, v súlade s §9, ods. 6 Školského zákona (245/2008), môžu byť aj vzdelávacie štandardy iŠVP.

ZÁKLADNÉ POJMY V ŠVP

vzdelávacia oblasť	tvorí skupinu príbuzných vyučovacích predmetov, ktorá umožňuje nadväznosť a previazanosť ich obsahu, kooperáciu, resp. rozvíjanie medzipredmetových vzťahov
prierezové témy	dopĺňajú/prepájajú vzdelávací obsah s aktuálnymi potrebami, dianím v spoločnosti, s každodennou žitou skúsenosťou žiakov v triede
rámcový učebný plán (RUP)	stanovuje minimálne časové dotácie vyučovacích predmetov v ŠVP a vymedzuje počet voliteľných (disponibilných) hodín, ktorých využitie škola konkretizuje vo svojom ŠkVP
voliteľné (disponibilné) hodiny	je časová dotácia určená pre profiláciu školy uvedená v ŠVP, umožňuje škole reflektovanie potrieb žiakov alebo lokálnych podmienok
vzdelávací štandard	heslovito pomenovávajú učebné obsahy potrebné pre dosiahnutie stanovených výkonov a rozvoj kľúčových kompetencií
obsahový štandard	vymedzuje rámcový učebný obsah
výkonový štandard	určuje na akej taxonomickej úrovni má žiak prislúchajúci obsah zvládnuť (napr. zapamätanie, porozumenie, aplikácia, analýza, syntéza (tvorivosť), hodnotenie).
špecifické vyučovacie predmety	sú predmety pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, majú edukačno-terapeutický charakter, t. j. eliminujú alebo kompenzujú ich znevýhodnenie s cieľom zabezpečiť rovnocenný prístup k vzdelávaniu a primeraný rozvoj ich schopností a osobnosti
učebné osnovy ŠkVP	sú dokumentom školy a spresňujú ŠVP v tých častiach vzdelávacieho štandardu jednotlivých vyučovacích predmetov, v ktorých sa mení vzdelávací štandard

1 TVORBA UČEBNÉHO PLÁNU

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- Vysvetlíme základné pojmy týkajúce sa rámcového učebného plánu, ako sú napríklad povinné hodiny, voliteľné (disponibilné) hodiny, poznámky RUP.
- Osobitný priestor venujeme Rámcovým učebným plánom pre základnú školu.
- V príslušných podkapitolách sa zameriavame na vysvetlenie vybraných častí jednotlivých RUP a ich implementáciu v procese tvorby učebného plánu pre základnú školu.

1.1 Rámcový učebný plán – základné východisko, všeobecné časti

Rámcový učebný plán (ďalej len „RUP“) pre základné školy je súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu. Stanovuje časovú dotáciu vyučovacích predmetov v ŠVP podľa ročníkov, vymedzuje počet voliteľných (disponibilných) hodín, ktorých využitie škola konkretizuje vo svojom školskom vzdelávacom programe (ďalej len „ŠkVP“).

Inovovaný RUP umožňuje škole rozdeliť hodinové dotácie (v nadväznosti na to aj vzdelávacie štandardy) aj na celý stupeň vzdelávania, podmienkou je zachovanie celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých predmetov v rámci stupňa a postupnosti vzdelávacích štandardov ([viac viď s. 6](#))

Povinné hodiny: predstavujú základnú a štátom garantovanú časovú dotáciu pre jednotlivé vyučovacie predmety. V rámci učebného plánu školy nesmie byť žiadna časová dotácia pre konkrétny vyučovací predmet nižšia ako časová dotácia stanovená RUP. Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu pre 1. stupeň ZŠ a 2. stupeň ZŠ rozdeliť hodinové dotácie (aj vzdelávacie štandardy) na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých učebných predmetov.³

Voliteľné (disponibilné) hodiny: predstavujú časovú dotáciu uvedenú v ŠVP, ktorú školy musia využiť na vyučovacie predmety vo svojom ŠkVP. Umožňujú škole jej profiláciu, reflektovanie potrieb žiakov alebo miestnych podmienok.

Disponibilné hodiny v učebnom pláne

Využijem na zvýšenie hodinovej dotácie existujúceho predmetu

Vytvorím z nich nový vyučovací predmet

Využijem ich na delenie hodín

³ Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy. ŠPÚ, 2015. s. 15. http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/zs/1_stupen/svp_pv_2015.pdf [cit. 2015-05-25]. Uvedené tvrdenie platí rovnako pre 1. stupeň ZŠ ako aj pre 2. stupeň ZŠ.

Otázka 1:

Musím meniť kvalitu výkonu vždy, keď navýším hodiny existujúceho predmetu?

Odpoveď:

Áno, pokiaľ disponibilné hodiny využívam na posilnenie existujúcich predmetov je potrebné posilniť kvalitu výkonu v rámci vzdelávacieho štandardu. Príklady, ako je možné [zvýšiť kvalitu výkonu vzdelávacích štandardov je na s. 15](#).

Otázka 2:

Môžem preskupiť hodiny predmetu v rámci ročníkov?

Platí, že výsledný súčet hodín v riadkoch a v stĺpcoch v rámci učebného plánu školy musí byť totožný s RUP. Znamená to, že nie je možné komplexne preskupovať hodiny v rámci ročníkov tak, že sa v rámci jedného ročníka zmení celkový počet hodín. Prakticky to znamená, že pokiaľ jednu hodinu nejakému predmetu v rámci ročníka vezmem, musím ju v danom ročníku v inom predmete pridať. Zároveň platí, že musí byť dodržaný celkový počet hodín v konkrétnom vyučovacom predmete za celý stupeň. V prípade preskupenia hodín v rámci predmetu (napr. z piateho ročníka vezmem 1 hodinu dejepisu a presuniem ju do 6. ročníka – súčet hodín dejepisu v rámci stupňa sa nemení) je potrebné *vyznačiť*, ako sa táto zmena prejaví v rámci plnenia vzdelávacích štandardov daného predmetu. Je možné napísať vetu: Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP a vyznačiť len tie výkony, ktoré sa presúvajú do ročníka, ktorý ste hodinovo posilnili.

Otázka 3:

Ako postupovať, pokiaľ chcem uplatniť stupňový model – vytvoriť si vlastný učebný plán s vlastným rozvrhnutím hodín?

V zásade je potrebné dodržať zásadu totožného súčtu riadkov a stĺpcov v učebnom pláne školy a rámcovom učebnom pláne. Po vytvorení vlastného učebného plánu školy je potrebné v rámci školského vzdelávacieho programu poukázať na preskupenie vzdelávacích štandardov medzi ročníkmi adekvátne k presunu hodín v učebnom pláne. Do časti učebné osnovy je možné napísať vetu: Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP a vyznačiť len tie výkony, ktoré sa presúvajú do ročníka, ktorý ste hodinovo posilnili.

Poznámky k RUP: predstavujú záväzné usmernenia, ktoré je nutné rešpektovať pri tvorbe učebného plánu školy. Škola si však môže v rámci svojho učebného plánu vytvoriť ďalšie poznámky podľa svojich potrieb a možností.

1.2 Od rámcového učebného plánu k tvorbe učebného plánu pre ZŠ

Učebný plán je jedným zo základných **profilujúcich a plánovacích** dokumentov školy. Vytvára si ho každá škola z RUP. **Školský vzdelávací program, a teda aj učebný plán**, po prerokovaní v pedagogickej rade a v rade školy vydáva riaditeľ/riaditeľka **pre celý vzdelávací cyklus**, spravidla na **4 – 5 rokov**. Je možnosť školský vzdelávací program a/alebo učebný plán školy revidovať, upravovať

alebo kompletne prepracovať aj po kratšom úseku, avšak najkratšia doba, pre ktorú sa ŠkVP vydáva je jeden školský rok.

Z tohto dôvodu sa škola pri tvorbe UP musí rozhodnúť, aký postup zvolí. Odporúčame postupovať v týchto krokoch:

vymedziť, ktorý vyučovací predmet bude mať časovú dotáciu v súlade s rozdelením RUP do ročníkov a ktorý predmet bude mať časovú dotáciu stanovenú v rámci stupňa ;
využiť pri tvorbe UP všetky povinné hodiny uvedené v RUP, t. j. žiak musí absolvovať stanovený počet povinných hodín za ročník, resp. za stupeň;
zapracovať pri tvorbe UP všetky voliteľné (disponibilné) hodiny uvedené v RUP, t. j. žiak musí absolvovať okrem všetkých povinných hodín aj všetky voliteľné (disponibilné) hodiny;
skontrolovať celkový počet hodín stanovených v RUP za ročník, resp. za stupeň. Z pohľadu personálneho zabezpečenia môže byť celkový počet hodín vyšší v závislosti od počtu delených hodín;
vytvoriť a zapracovať do učebného plánu ďalšie poznámky podľa svojich potrieb a možností.

Pomocou UP sa vytvára aj **profilácia školy**. Školy môžu na profiláciu využiť voliteľné (disponibilné) hodiny. Škola sa môže profilovať:

ako celok , napr. podporením výučby jazykov, prírodovedných predmetov a iných, ak posilňuje z voliteľných (disponibilných) hodín tieto predmety
vytvorením a zavedením nových vyučovacích predmetov (postup na str. 14)
v rámci tried s rôznym zameraním . V tomto prípade škola vytvára viacero učebných plánov formou medzinárodného programu , „ktorý sa uskutočňuje po písomnom súhlase Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky alebo schváleným experimentálne overeným inovačným programom.“ ⁴

Pri tvorbe UP by mala škola brať do úvahy aj odpovede na tieto otázky:

Aký je cieľ (ciele) učenia sa na našej škole?
Aké ciele si stanovil žiak/aké ciele sme mu stanovili?
Čo sa má žiak naučiť?
Ako sa žiak učí?
Kde a s kým sa žiak učí?
Kedy sa žiak učí? Koľko času má žiak na učenie sa?
Čo žiak používa na učenie sa ?
Ako učiteľ/učiteľka iniciuje, organizuje a facilituje učenie sa?
Aká spolupráca je potrebná na podporu učenia sa (najmä v pedagogickom zbore)?
Ako hodnotiť dosiahnutý pokrok ?

⁴ Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy. ŠPÚ, 2015, s. 27.

http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/zs/1_stupen/svp_pv_2015.pdf

Uvedená poznámka je platná aj pre 2. stupeň ZŠ.

1.2.1 RUP pre školy s vyučovacím jazykom slovenským – ako si vysvetliť poznámky?

K poznámke č. 1⁵

- **Telesná a športová výchova na 1. stupni ZŠ:** Telesná výchova sa v 1. až 4. ročníku vyučuje pre chlapcov a dievčatá spoločne. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15⁶)
- **Telesná a športová výchova na 2. stupni ZŠ:** Triedy sa na 2. stupni ZŠ na hodinách telesnej a športovej výchovy delia alebo spájajú na skupiny chlapcov a skupiny dievčat toho istého ročníka. Najvyšší počet žiakov v skupine je 25. Ak počet žiakov v skupine klesne pod 12 žiakov, možno do skupín spájať aj žiakov rozličných ročníkov. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15)
- **Informatika na 1. stupni a 2. stupni ZŠ:** Trieda je možné deliť na vyučovacom predmete informatika na skupiny, ktoré sa naplňujú do maximálneho počtu 17 žiakov. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15)

K poznámke č. 2⁷

Technika na 2. stupni ZŠ: Vzdelávací štandard predmetu **technika** sa člení na dva tematické okruhy:

- Technika, v ktorom je vzdelávací štandard rozdelený na ročníky;
- Ekonomika domácnosti, kde je vzdelávací štandard uvedený na celý stupeň.

Vo vzdelávacom štandarde pre vyučovací predmet technika sa na str. 4 uvádza: „Dôraz sa kladie na tematický okruh technika. Škola je povinná odučiť z tematického okruhu technika najmenej dve tretiny z celkovej časovej dotácie vyučovacieho predmetu v každom školskom roku a najviac jednu tretinu z celkovej časovej dotácie vyučovacieho predmetu v školskom roku z tematického okruhu ekonomika domácnosti podľa svojich materiálno-technických a personálnych podmienok.“⁸

Zo vzdelávacieho štandardu vyučovacieho predmetu Technika vyplývajú limity vzájomného pomeru časových dotácií oboch tematických okruhov, t. j. pri 33 hodinách ročne môže škola vyučovať minimálne 22 hodín v rámci okruhu Technika a maximálne 11 hodín v rámci okruhu Ekonomika domácnosti. Pritom platí, že počet hodín okruhu Ekonomika domácnosti môže klesať (naopak, počet hodín Technika môže stúpať).

Témy z okruhu Technika učiteľ odučí v tých ročníkoch, ako je uvedené vo vzdelávacom štandarde.

Škola do obsahu vzdelávania z okruhu Technika a Ekonomika domácnosti zaradí všetky tematické celky, pričom jednotlivé témy vyberie podľa materiálno-technických podmienok školy.

⁵ Poznámka RUP pre ZŠ s VJS, č. 1: Rozdelenie tried na skupiny a zriaďovanie skupín sa uskutočňuje v zmysle vyhlášky MŠ SR č. 320/2008 Z. z. o základnej škole v znení vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 224/2011 Z. z. podľa podmienok školy. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2)

⁶ Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 23. júla 2008 o základnej škole 320/2008 Z.z. (ďalej len Vyhláška 320/2008 Z.z. o základnej škole)

⁷ Poznámka RUP pre ZŠ s VJS, č. 2: Vo vyučovacom predmete technika riaditeľ školy zohľadní personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy tak, aby v každom ročníku boli zastúpené témy tematických celkov Technika a Ekonomika domácnosti. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2)

⁸ Vzdelávací štandard pre predmet technika pre 2. stupeň ZŠ. ŠPÚ, s. 4

K poznámke č. 4⁹:

Vhodné podmienky má tá škola, ktorá má telocvičňu alebo iné možnosti športovania a nepoužila voliteľné hodiny na iné predmety.

Otázka 4:

Ak máme na škole telocvičňu, musíme navýšiť hodiny telesnej a športovej výchovy?

V prípade, že ste disponibilné hodiny nevyužili v rámci profilácie školy na iný vyučovací predmet a kapacitne telocvičňa spĺňa požiadavku „vhodných podmienok“, potom je potrebné hodiny telesnej a športovej výchovy navýšiť.

K poznámke č. 5¹⁰:

- **Druhý cudzí jazyk na 2. stupni ZŠ:** Škola na konci 6. ročníka musí žiakom ponúknuť možnosť učiť sa druhý cudzí jazyk od 7. ročníka ZŠ podľa toho, aké má škola možnosti, t.j. učiteľa cudzieho jazyka, záujem žiakov. Nakoľko je škola povinná zrealizovať takúto ponuku, urobí to preukázateľným spôsobom. **Vo svojom učebnom pláne si stanoví podmienky, na základe ktorých bude vyučovať druhý cudzí jazyk** (napr. min. počet žiakov v skupine). Ak sa žiaci začnú učiť druhý cudzí jazyk, škola ho bude poskytovať najmenej dve hodiny týždenne od 7. do 9. ročníka, aby žiaci splnili vzdelávací štandard pre zvolený druhý cudzí jazyk.
- Žiakom, ktorí sa nebudú učiť druhý cudzí jazyk škola ponúkne iný predmet podľa svojich možností. Je potrebné si uvedomiť, že tieto hodiny sú z rámca voliteľných hodín, ktorých využitie je plne v kompetencii školy.
- **Cudzí jazyk na 1. stupni ZŠ:** RUP pre základné školy s vyučovacím jazykom slovenským stanovuje začiatok vyučovania anglického jazyka ako povinného vyučovacieho predmetu v treťom ročníku ZŠ. Škola môže zaviesť anglický jazyk aj v nižších ročníkoch primárneho vzdelávania, ak na to využije voliteľné (disponibilné) hodiny. Z rámca disponibilných hodín škola môže vyučovať v rámci primárneho vzdelávania aj ďalší cudzí jazyk, okrem anglického jazyka.

Otázka 5:

Ako mám postupovať, keď v tomto roku neviem povedať, koľko žiakov bude chcieť o dva roky študovať 2.CJ?

Pripravíte si učebný plán, v ktorom uvediete, aký predmet sa bude podľa profilácie školy vyučovať v alternácii s 2.CJ. Časová dotácia tohto predmetu bude adekvátne časovej dotácii 2.CJ. Pri 2.CJ je potrebné určiť podmienku (napr. 2.CJ sa bude otvárať v prípade, že sa prihlási aspoň 12 žiakov; alebo 2.CJ sa bude vyučovať, pokiaľ sa prihlási aspoň 50% žiakov 6.ročníka a pod.). V prípade nesplnenia vymedzenej podmienky, žiaci budú navštevovať alternatívny predmet (napr. dramatická výchova, experimenty vo fyzike a pod.).

⁹ Poznámka RUP pre ZŠ s VJS, č. 4: Ak má škola vhodné podmienky na vyučovanie predmetu telesná a športová výchova, využije voliteľné (disponibilné) hodiny v primárnom vzdelávaní na posilnenie uvedeného predmetu. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2)

¹⁰ Poznámka RUP pre ZŠ s VJS, č. 5: Škola je povinná z rámca voliteľných hodín ponúknuť žiakom 7. – 9. ročníka ako druhý cudzí jazyk jeden z jazykov: francúzsky jazyk, nemecký jazyk, ruský jazyk, španielsky jazyk, taliansky jazyk podľa možností školy a záujmu žiakov, a to najmenej 2 vyučovacie hodiny týždenne.

K poznámke č. 7¹¹:

Škola, ktorá si chce zvoliť iný systém vzdelávania ako je vyučovania predmetov po ročníkoch s určenou dotáciou podľa RUP, môže tak urobiť za predpokladu, že splní vzdelávací štandard. ([viac na str. 6](#))

1.2.2 RUP pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – Ako chápať poznámky?

K poznámke č. 1¹²

- **Telesná a športová výchova na 1. stupni ZŠ:** Telesná výchova sa v 1. až 4. ročníku vyučuje pre chlapcov a dievčatá spoločne. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15)
- **Telesná a športová výchova na 2. stupni ZŠ:** Triedy sa na 2. stupni ZŠ na hodinách telesnej a športovej výchovy delia alebo spájajú na skupiny chlapcov a skupiny dievčat toho istého ročníka. Najvyšší počet žiakov v skupine je 25. Ak počet žiakov v skupine klesne pod 12 žiakov, možno do skupín spájať aj žiakov rozličných ročníkov.
- **Informatika na 1. stupni a 2. stupni ZŠ:** Trieda je možné deliť na vyučovacom predmete informatika na skupiny, ktoré sa naplňujú do maximálneho počtu 17 žiakov. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15)

K poznámke č. 2¹³

- **Slovenský jazyk a slovenská literatúra:** V školách s vyučovacím jazykom maďarským sa vyučuje vyučovacím predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra. Na každej vyučovacej hodine sa trieda delí na skupiny. Ak sú v ročníku paralelné triedy, skupiny sa môžu vytvárať z viacerých tried tak, aby v jednej skupine bolo najviac 17 žiakov.

K poznámke č. 7¹⁴:

- Škola, ktorá si chce zvoliť iný systém vzdelávania ako je vyučovania predmetov po ročníkoch s určenou dotáciou podľa RUP, môže tak urobiť za predpokladu, že splní vzdelávací štandard ([viac na str. 6](#)).

¹¹ Poznámka RUP pre ZŠ s VJS, č. 7: Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinové dotácie a vzdelávacie štandardy na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých vyučovacích predmetov za predpokladu, že zachová ich vnútornú logickú štruktúru a zásadu veku primeranosti. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2)

¹² Poznámka RUP pre ZŠ s VJN, č. 1: Rozdelenie tried na skupiny a zriaďovanie skupín sa uskutočňuje v zmysle vyhlášky MŠ SR č. 320/2008 Z. z. o základnej škole v znení vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 224/2011 Z. z. podľa podmienok školy. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 2)

¹³ Poznámka RUP pre ZŠ s VJS, č. 2: „Povinný vyučovacím predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra sa vyučuje v školách s vyučovacím jazykom maďarským. V tomto predmete sa trieda rozdeľuje na každej vyučovacej hodine. Skupiny sa naplňujú do počtu najviac 17, pričom je možné spájať žiakov rôznych tried toho istého ročníka. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, s. 2)

¹⁴ Poznámka RUP pre ZŠ s VJN, č. 7: Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinové dotácie a vzdelávacie štandardy na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých vyučovacích predmetov za predpokladu, že zachová ich vnútornú logickú štruktúru a zásadu veku primeranosti. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, s. 2)

1.2.3 RUP pre školy s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny – ako chápať poznámky?

K poznámke č. 1¹⁵

- **Telesná a športová výchova na 1. stupni ZŠ:** Telesná výchova sa v 1. až 4. ročníku vyučuje pre chlapcov a dievčatá spoločne. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15)
- **Telesná a športová výchova na 2. stupni ZŠ:** Triedy sa na 2. stupni ZŠ na hodinách telesnej a športovej výchovy delia alebo spájajú na skupiny chlapcov a skupiny dievčat toho istého ročníka. Najvyšší počet žiakov v skupine je 25. Ak počet žiakov v skupine klesne pod 12 žiakov, možno do skupín spájať aj žiakov rozličných ročníkov.
- **Informatika na 1. stupni a 2. stupni ZŠ:** Trieda je možné deliť na vyučovacom predmete informatika na skupiny, ktoré sa naplňajú do maximálneho počtu 17 žiakov. (Vyhláška 320/2008 Z.z. § 15)

K poznámke č. 6¹⁶:

- Škola, ktorá si chce zvoliť iný systém vzdelávania ako je vyučovania predmetov po ročníkoch s určenou dotáciou podľa RUP, môže tak urobiť za predpokladu, že splní vzdelávací štandard.

Učebný plán (ďalej len „UP“) je jedným zo základných dokumentov školy. Vychádza z RUP a tvorí neoddeliteľnú súčasť ŠkVP. UP stanovuje časovú dotáciu pre vyučovacie predmety v jednotlivých ročníkoch s určením celkového týždenného počtu vyučovacích hodín pre príslušný ročník ŠkVP.¹⁷

¹⁵ Poznámka RUP pre ZŠ s VJN, č. 1: Rozdelenie tried na skupiny a zriaďovanie skupín sa uskutočňuje v zmysle vyhlášky MŠ SR č. 320/2008 Z. z. o základnej škole v znení vyhlášky MŠV a Š SR č. 224/2011 Z. z. podľa podmienok školy. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny, s. 2)

¹⁶ Poznámka RUP pre ZŠ s VJN, č. 6: Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinové dotácie a vzdelávacie štandardy na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých vyučovacích predmetov za predpokladu, že zachová ich vnútornú logickú štruktúru a zásadu veku primeranosti. (Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny, s. 2)

¹⁷ Zákon č. 245/2008 Z. z. z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 11. <http://www.minedu.sk/data/att/8206.pdf> [cit. 2015-05-25].

2 TVORBA ŠKOLSKÉHO VZDELÁVACIEHO PROGRAMU

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- Vysvetlíme základné pojmy vzdelávací štandard a jeho vzťah k učebným osnovám a problematiku prierezových tém.
- Odpovieme na otázky, pre ktoré vyučovacie predmety je potrebné tvoriť učebné osnovy a aká by mala byť ich štruktúra.
- Osobitne sa zameriame na tvorbu pedagogickej dokumentácie k vyučovaciemu predmetu.
- V poslednej podkapitole venujeme pozornosť aj samotným princípom tvorby školského vzdelávacieho programu.

2.1 Učebné osnovy – musím ich tvoriť?

Podľa právneho stavu, ktorý platí **od 1. septembra 2015** (§ 9 ods. 5 a 6 „školského zákona“), učebné osnovy sú súčasťou školských vzdelávacích programov. Vymedzujú výchovno-vzdelávacie ciele, obsah a rozsah vyučovania jednotlivých vyučovacích predmetov podľa učebného plánu alebo jednotlivých vzdelávacích oblastí.

Jednotlivé druhy a typy škôl vypracujú učebné osnovy najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom príslušného štátneho vzdelávacieho programu. **Učebnými osnovami školy môžu byť vzdelávacie štandardy jednotlivých vzdelávacích oblastí**. Učebnými osnovami povinného vyučovacieho predmetu základnej školy alebo gymnázia, ktorého časová dotácia sa v učebnom pláne nezvyšuje alebo sa zvyšuje bez rozšírenia obsahu, môžu byť vzdelávacie štandardy. Učebnými osnovami povinných vyučovacích predmetov všeobecného vzdelávania strednej odbornej školy, konzervatória alebo kurzov jazykovej školy, ktorých časová dotácia sa v učebnom pláne nezvyšuje alebo sa zvyšuje bez rozšírenia obsahu, môžu byť vzdelávacie štandardy. Učebnými osnovami pre odborné vyučovacie predmety strednej odbornej školy, v ktorej sa odborné vzdelávanie a príprava poskytuje v systéme duálneho vzdelávania, sú vzorové učebné osnovy.

I naďalej platí platný právny stav, že učebné osnovy sú povinnou a neoddeliteľnou súčasťou školského vzdelávacieho programu každej školy zaradenej v sieti škôl a školských zariadení. **Menia sa možnosti ich vypracúvania**. Školy sa od septembra 2015 môžu rozhodnúť či:

- A) ich **učebnými osnovami budú vzdelávacie štandardy** jednotlivých vzdelávacích oblastí štátneho vzdelávacieho programu s uvedením tejto skutočnosti v príslušnej časti ŠkVP. V tomto prípade sa učebné osnovy nevypracúvajú ([viac na str. 13](#)).
- alebo**
- B) si ich školy budú vypracúvať v **podobe obsahových celkov/projektov**, s prihliadnutím na vlastné osobitosti obsahu výchovy a vzdelávania, charakter výchovno-vzdelávacej činnosti,
- alebo**
- C) si **školy zvolia svoju vlastnú cestu pri dodržaní platného právneho stavu**, teda že učebné osnovy budú mať vypracované najmenej v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom príslušného štátneho vzdelávacieho programu v podobe vyhovujúcej jej potrebám. Aj v tomto prípade platí, že ak škola nemá žiadnu rozšírenú výchovno-vzdelávaciu ponuku, zohľadní to aj vo vlastnom zameraní a ostatných súčiastiach ŠkVP.

Tvorba učebných osnov školského vzdelávacieho programu je priamo závislá od toho, do akej miery a ako škola *využíva disponibilné (voliteľné) hodiny*. Môžu nastať tieto prípady:

<i>Disponibilné hodiny</i>	<i>Vzdelávací štandard</i>	<i>Do školského vzdelávacieho programu</i>
Nevyužijem pre daný predmet	Nemení sa	Postačí napísať vetu: Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný vzdelávací predmet.
Uplatním pre daný vyučovací predmet - zvyšujem časovú dotáciu vyučovacieho predmetu	Mení sa kvalita vzdelávacieho štandardu smerom k jeho posilneniu (zvýšenie kvality)	Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný predmet a je nutné doplniť len tie časti vzdelávacieho štandardu, ktoré menia svoju kvalitu. (odporúčania na stranách 15 - 17)
Vytvorím nový predmet	Vytváram vzdelávacie štandardy nového predmetu	Škola tvorí učebné osnovy školského vzdelávacieho programu pre nový predmet, pričom rešpektuje štruktúru vzdelávacích štandardov (tvorí obsahový a výkonový štandard, napr. ako je uvedené na stranách 14)
Využijem na delenie hodín	Nemení sa	Postačí napísať vetu: Učebné osnovy sú totožné so vzdelávacím štandardom ŠVP pre príslušný vzdelávací predmet.

Pokiaľ škola:

- **nezvyšuje** minimálnu hodinovú dotáciu vyučovacích predmetov RUP **nevytvára** učebné osnovy ŠkVP v daných predmetoch. Škola iba uvedie, že postupuje podľa platných vzdelávacích štandardov príslušných predmetov.
- **zvyšuje** z rámca disponibilných hodín minimálnu hodinovú dotáciu vzdelávacích predmetov RUP v časti učebné osnovy ŠkVP zaznamenáva škola **iba zmenené vzdelávacie štandardy** a ich dopad na profiláciu žiaka príslušnej triedy/stupňa/školy.
- využije disponibilné hodiny **na delenie** vyučovacieho predmetu RUP – škola **nemusi vypracovať** učebné osnovy ŠkVP k týmto deleným hodinám v prípade, že nechce meniť kvalitu vzdelávacích štandardov ŠVP. *V prípade delenia voliteľných (disponibilných) hodín musí škola počítať s väčšou personálnou náročnosťou.*
- **vytvorí/zaradí nový vyučovací predmet** – škola je povinná **vypracovať učebné osnovy ŠkVP**, ktoré by mali zahŕňať informácie o charakteristike, cieľoch, výchovno-vzdelávacích stratégiách, obsahu, kompetenciách, organizácii, podmienkach a rozsahu vyučovania jednotlivých novovytvorených predmetov alebo kurzov podľa učebného plánu vo všetkých ročníkoch ako aj podmienky ich hodnotenia a klasifikácie.

Otázka 6

Ako postupovať, ak potrebujem v jednej z paralelných tried doplniť aj rozširujúce učivo, a teda potrebujem ísť nad rámec obsahového štandardu?

Učiteľ, okrem školského vzdelávacieho programu, pracuje v rámci svojej každodennej učiteľskej činnosti s vlastným ročným plánom. Podľa *zohľadnenia špecifik* konkrétnej triedy projektuje v rámci jedného školského roka rozvrhnutie obsahu (učiva) tak, aby *postupne plnil výkonový štandard definovaný štátom*. V prípade, že učiteľ vie, že v rámci konkrétnej triedy okrem štátom nastaveného vzdelávacieho štandardu bude vedieť plniť aj istý, nazvime ho, „*nadštandard*“, **plánuje si ho v rámci vlastného ročného plánu** (napr. v rámci časovo-tematického alebo tematického výchovno-vzdelávacieho plánu). Tento plán pre konkrétne triedu platí v danom roku, pre danú triedu a učiteľ v súlade s platným ŠkVP naplňa vzdelávacie štandardy definované štátom a prostredníctvom projektovaného nadštandardu prináša žiakom aj niečo „naviac“. Tento nadštandard však nie je plošne daný pre všetkých žiakov cez školský vzdelávací program, ale je pridanou hodnotou triedy, ktorá tento nadštandard vie objektívne naplniť.

2.2 Možná štruktúra učebných osnov ŠkVP pre nový predmet

Učebné osnovy každého nového vyučovacieho predmetu alebo rozšíreného vyučovacieho predmetu RUP by mali byť štruktúrované a mali by brať do úvahy postupné pochopenie a nárast kognitívnych kapacít žiakov. V tomto zmysle **učebné osnovy ŠkVP**, podobne ako vzdelávací štandard so svojou výkonovou i obsahovou časťou, **majú predstavovať stratégiu, usporiadaný postup, ktorým niečo realizujeme, aby sme dosiahli svoje vytýčené učebné ciele**, ktoré sa majú dotýkať rozvoju schopností žiakov vykonávať isté činnosti, niečo realizovať, preskúmať, premyslieť, posúdiť, rozobrať alebo vytvoriť, ale rovnako tak niečo znieť, či chcieť odmietnuť, a veľa ďalších spôsobilostí či postojov. Tieto skutočné schopnosti žiakov, nielen tie školské, ako počúvať vymenovať, zreprodukovať, sú zložitejšie – skladajú sa zo spôsobilostí, postojov a patria k nim prirodzene aj vedomosti. Práve tejto zložitejšej pripravenosti človeka k tomu, aby mohol niečo vykonávať, sa **hovorí kompetencia**. Výkony ako cieľová kategória tvoria vstup do možnej štruktúry učebných osnov ŠkVP.

Učebné osnovy ŠkVP pre nový predmet môžu mať napr. štruktúru vzdelávacích štandardov:

Vzdelávacie ciele novovytvoreného vyučovacieho predmetu	Majú tvoriť konkretizovanú štruktúru cieľov pre daný predmet, uvedená štruktúra má brať na zreteľ štyri všeobecnejšie programové ciele, ktoré sú uvedené v štátnom vzdelávacom programe.
Vymedzenie výkonu	Jednotlivé výkony nemajú pokrývať celú šírku vyučovacieho predmetu, skôr majú vyjadrovať jeho kľúčové myšlienky. Preto sa neviažu na každý vymedzený učebný obsahový prvok. Musia byť však kognitívne odstupňované.
Vymedzenie učebného obsahu	Z hľadiska vnútornej štruktúry učebného obsahu majú v jeho vymedzovaní dominovať pojmy, ktoré sa považujú za základné v rámci daného vyučovacieho predmetu.

Čo to je a ako môžeme meniť kvalitu výkonov?

Slovenský jazyk a literatúra

Existuje niekoľko možností, ako škola môže vyznačiť zmenu kvality výkonu vo svojom ŠkVP vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra:

a) Zmenu kvality výkonu môže slovne opísať, napr.:

Vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra sa zvyšuje v UP v ŠkVP časová dotácia o 1 hodinu v 7. ročníku. Táto vyučovacia hodina sa použije na zmenu kvality výkonu:

- 0,5 hodina v jazykovej zložke – oblasť produktívnych komunikačných jazykových činností a stratégií, najmä rozvoj tvorby jazykových prejavov – kompetencia: písanie;
- 0,5 hodina v literárnej zložke – oblasť kompetencií
 - nahlas a plynule čítať umelecký alebo náučný text;
 - analyzovať umelecký text po štylisticko-lexikálnej a kompozičnej stránke a určiť funkciu jednotlivých prvkov pre celkové vyznenie diela.

b) Zmenu kvality výkonu špecifikovať pomocou tabuľky, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra v 6. ročníku bude meniť kvalitu výkonu **v jazykovej zložke predmetu** v týchto oblastiach:

Čítanie s porozumením	✓
Písanie	
Hovorenie	✓

c) Zmenu kvality výkonu charakterizovať doplnením špecifických výkonov k rámcovým výkonom vo výkonovom štandarde, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu v 7. ročníku vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra v jazykovej zložke zmení kvalitu výkonov v rámci kompetencie – písanie – tak, že sa k predpísaným výkonom pre danú kompetenciu doplnia špecifické výkony.

Špecifický výkon:

- Žiak dokáže v písomnom prejave uplatniť a vysvetliť nadobudnuté vedomosti z gramaticko-pravopisných osobitostí slovných druhov.
- Žiak dokáže v písomnom prejave uplatniť a vysvetliť nadobudnuté vedomosti z pravopisu písania slov cudzieho pôvodu (prevzaté slová, cudzie vlastné mená).
- Žiak dokáže v písomnom prejave uplatniť a vysvetliť nadobudnuté vedomosti z písania skratiek.

Cudzie jazyky

Existuje niekoľko možností, ako škola môže vyznačiť zmenu kvality výkonu vo svojom ŠkVP:

a) Zmenu kvality výkonu slovne opísať, napr.:

Vo vyučovacom predmete anglický jazyk sa zvyšuje v UP v ŠkVP časová dotácia o 2 hodiny. Tieto vyučovacie hodiny sa použijú na zmenu kvality výkonu v oblasti produktívnych komunikačných jazykových činností a stratégií, najmä na rozvoj hovorenia.

b) Zmenu kvality výkonu špecifikovať pomocou tabuľky, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu vo vyučovacom predmete anglický jazyk bude meniť kvalitu výkonu v týchto oblastiach:

Počúvanie s porozumením	
Čítanie s porozumením	
Písomný prejav	✓
Ústny prejav – dialóg	✓
Ústny prejav – monológ	✓

c) Zmenu kvality výkonu charakterizovať doplnením špecifických výkonov k rámcovým výkonom vo výkonovom štandarde, napr.:

Posilnenie časovej dotácie o 1 vyučovaciu hodinu vo vyučovacom predmete anglický jazyk zmení kvalitu výkonu v rámci ústneho prejavu tak, že sa k predpísaným výkonom pre oblasť ústneho prejavu na úrovni A2 doplnia tieto špecifické výkony:

Žiak na konci A2 dokáže:

- jednoducho opísať ľudí, miesta a predmety, ktoré vlastní,
- použiť jednoduchý opisný jazyk v stručných komentároch.

Dejepis

Ak sa v 7. ročníku základnej školy zvýši v UP v ŠkVP časová dotácia vyučovacieho predmetu dejepis o jednu hodinu, zmenu kvalitu výkonu je možné uviesť viacerými spôsobmi:

a) Zmenu kvality výkonu slovne opísať, napr.:

V rámci posilnenej časovej dotácie bude vyučovanie dejepisu zamerané na výraznejšiu prácu (do hĺbky) na kľúčovom fenoméne rodiaceho sa novovekého sveta – vynálezom kníhtlače. Žiaci sa naučia vnímať v prieniku minulosti a prítomnosti – skôr hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho dejepisu, občianskej náuky, mediálnej výchovy, estetiky – vplyv tlačenej knihy ako jednej z hybných zmien stredovekej spoločnosti cez prizmu niektorých fenoménov súčasného elektronického sveta.

b) Zmenu kvality výkonu charakterizovať doplnením špecifických výkonov k rámcovým výkonom vo výkonovom štandarde, napr

Zvýšenou časovou dotáciou sa podporia učebné požiadavky, ktoré nie sú vymedzené vo vzdelávacom štandarde z dejepisu.

Žiaci dokážu

- rozpoznať základné technologické postupy kníhtlače (projekt – Odlejme si vlastnú literu);
- vysvetliť pojmy – matrica, patrica, litera;
- rozlíšiť na príkladoch základné znaky tlačeného a rukopisného textu;
- špecifikovať základné znaky kníhtlače;
- napísať fiktívny list našej triedy J. Gutenbergovi.

Biológia a fyzika

Zmenu kvality výkonu vo vyučovacích predmetoch biológia a fyzika možno charakterizovať doplnením špecifických výkonov k výkonovému štandardu, ktoré sú na kognitívne vyššej úrovni, napr.:

Biológia

Žiak vie

- vybrať vhodnú pomôcku na pozorovanie konkrétnej prírodniny,
- **použiť vhodnú pomôcku na pozorovanie konkrétnej prírodniny¹⁸,**

Žiak vie

- vybrať vhodnú pomôcku na pozorovanie konkrétnej prírodniny,
- pozorovať prírodniny mikroskopom, lupou,
- *navrhnuť postup pozorovania konkrétnej prírodniny.*

Žiak vie

- zostaviť jednoduchý potravinový reťazec pre každé spoločenstvo,
- *zostaviť niekoľko potravinových reťazcov pre každé spoločenstvo,*
- *zostaviť zložitejší potravinový reťazec pre každé spoločenstvo.*

Žiak vie

- zdôvodniť škodlivosť a príčiny premnoženia niektorých druhov organizmov pre **lesné a poľné** spoločenstvo,
- *zdôvodniť škodlivosť a príčiny premnoženia niektorých druhov organizmov pre **lesné, poľné a vodné** spoločenstvo.*

Žiak vie

- nájsť príklady poškodzovania prírody nevhodnou činnosťou človeka v okolí školy,
- *navrhnuť spôsob redukcie/zamedzenia poškodzovania prírody nevhodnou činnosťou človeka v okolí škôl.*

Fyzika

Žiaci

- **odhadnú** výslednú teplotu pri výmene tepla medzi horúcou a studenou vodou
***vypočítajú** výslednú teplotu pri výmene tepla medzi horúcou a studenou vodou*
- **navrhnu** experiment na dôkaz priamočiareho šírenia svetla
realizujú experiment na dôkaz priamočiareho šírenia svetla
- **zakreslia** elektrický obvod pomocou schematických značiek
***zapoja** elektrický obvod pomocou schematických značiek*

2.3 Prierezové témy

Prierezové témy, ktoré vymedzuje štátny vzdelávací program, môžeme definovať ako významný prostriedok k prekonávaniu izolovanosti výučby jednotlivých učebných predmetov, ktoré

¹⁸ Kurzívou sú označené kvalitatívne zmenené výkony.

tvoria príslušnú vzdelávaciu oblasť. Prierezové témy sú výrazom komplexnejšieho prístupu k realizácii učebného obsahu, vrátane mnohostrannejších možností jeho prepájania.

Prierezové témy¹⁹ sa môžu realizovať ako:

integrálna súčasť učebného obsahu predmetov (v tomto prípade nie je potrebné ich osobitne zaznamenávať v triednej knihe, ich uplatňovanie si učiteľ naplánuje v konkrétnej príprave na vyučovanie, prípadne v rámci vlastného ročného plánu učiteľa)
formou projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov
samostatného (voliteľného) predmetu .

Tieto uvedené formy sa môžu ľubovoľne kombinovať. Škola v svojom ŠkVP a/alebo v Ročnom pláne učiteľa uvádza konkrétne plány (formy) realizácie prierezových tém.

V ŠkVP sa v časti Prierezové témy uvedie napríklad:

- ciele prierezových tém..... (uvedú sa ciele konkrétnej prierezovej témy, ktoré sa budú realizovať v nadväznosti na vyučovacie predmety, môže sa uviesť aj využitie vyučovacích blokov)
- projekty.....(uvedú sa názvy konkrétnych projektov na uplatnenie jednotlivých prierezových tém a opis projektov.)
- kurzy (uvedie sa názov, cieľ a jednotlivé detaily k organizácii/plánu kurzov –
- trieda, čas miesto, spolupráca...)
- samostatný voliteľný predmet (uvedie sa názov predmetu, časová dotácia, trieda a odkaz na vytvorené učebné osnovy ŠkVP - ŠVP, 2015, s. 7)

Otázka 7:

Koľko je vlastne prierezových tém v základnej škole?

ŠVP pre primárne vzdelávanie vymedzuje spolu 8 prierezových tém (Osobnostný a sociálny rozvoj, Výchova k manželstvu a rodičovstvu, Environmentálna výchova, Mediálna výchova, Multikultúrna výchova, Regionálna výchova a ľudová kultúra, Dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke a Ochrana života a zdravia).

ŠVP pre nižšie stredné vzdelanie definuje 6 prierezových tém (Osobnostný a sociálny rozvoj, Výchova k manželstvu a rodičovstvu, Environmentálna výchova, Mediálna výchova, Multikultúrna výchova, Ochrana života a zdravia).

Otázka 8

Kde nájdem vzdelávacie štandardy prierezových tém?

Prierezové témy nemajú vlastné vzdelávacie štandardy, sú rozpracované na úrovni cieľov, ktoré je potrebné zapracovať do jednotlivých vyučovacích predmetov. Podporné materiály k prierezovým témam je možné nájsť on-line, napr. aj na stránkach www.statpedu.sk.

¹⁹ Ak prierezové témy napĺňané v rámci vyučovania konkrétnych predmetov, nie je potrebné ich osobitne zaznamenávať v triednej knihe.

2.4 K súčasťam školského vzdelávacieho programu – východiská

Školský vzdelávací program si musí vytvoriť každá škola. Je to jej základný dokument, podľa ktorého uskutočňuje svoju výchovu a vzdelávanie. Dôležitou podmienkou pri jeho tvorbe je to, že musí rešpektovať príslušný ŠVP, t. j. rámcové učebné plány (časovú dotáciu povinných a voliteľných hodín a poznámky), povinné vyučovacie predmety a ich vzdelávacie štandardy, prierezové témy, podmienky na vzdelávanie žiakov so ŠVVP.

Do ŠkVP nie je potrebné ŠVP kopírovať, v prípadoch, keď sa škola odvoláva na príslušnú časť ŠVP, stačí uviesť len odkaz, napr. ŠVP, 2015, s. 7 alebo VŠ dejepis, 2015, s. 8.

Formu a rozsah učebných osnov ŠkVP platná legislatíva nestanovuje, je v kompetencii školy zvoliť primeraný rozsah a formu vzhľadom na svoju profiláciu a vzdelávací zámer.

V ŠkVP škola uvádza svoju víziu, ciele, zameranie a konkretizuje svoj obsah vzdelávania.

V prípade, že škola má triedy s rôznym zameraním, môže mať aj viacero školských učebných plánov.

Školským vzdelávacím programom môže byť aj medzinárodný program, ktorý sa realizuje po písomnom súhlase MŠVVaŠ SR alebo schválený experimentálne overený inovačný program.

Optimálne je, ak sa na tvorbe ŠkVP podieľajú (aj keď rôznym dielom) **všetci pedagogickí zamestnanci školy**. Avšak je na rozhodnutí vedenia školy, ako zostaví pracovnú skupinu na jeho tvorbu a ako v nej rozdelí úlohy.

Za vytvorený školský vzdelávací program **zodpovedá a vydáva ho riaditeľ školy** po prerokovaní v pedagogickej rade školy a rade školy. ŠkVP musí byť zverejnený na verejne prístupnom mieste (napr. v škole, na webovej stránke školy). Platná legislatíva („Školský zákon“²⁰) stanovuje, čo má byť v ŠkVP uvedené.

Škola môže uviesť v svojom ŠkVP aj ďalšie/informácie podľa (svojich) potrieb, napr. projekty, do ktorých je zapojená, formy realizácie prierezových tém, a pod.

Pri stanovovaní a zabezpečovaní adekvátnych podmienok **pre žiakov so ŠVVP** – integrovaných v bežnej triede/škole škola spolupracuje s odborníkmi, centrami výchovného poradenstva a prevencie (napr. CPPPaP, CŠPP) a internými odbornými zamestnancami, ktorí participujú pri príprave individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre konkrétnych žiakov a pri plánovaní saturácie ďalších potrieb žiaka/čky alebo skupiny žiakov/žiačok (napr. možnosti kompenzovania nepodnetného rodinného prostredia, podpora pre žiaka/žiačku s nadpriemerným nadaním...).

²⁰ Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (ďalej len „školský zákon“) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

3 TEMATICKÝ PLÁN UČITEĽA

Na čo sa zameriavame v tejto kapitole?

- Vysvetlíme, prečo učiteľ potrebuje ročný plán.
- Poukážeme na to, aké otázky si treba zodpovedať pred jeho zostavením, čo môže obsahovať a akú zvoliť štruktúru.

Časovo-tematické plánovanie cieľov a obsahu výučby patrí medzi didakticky ustálené a osvedčené profesijné činnosti učiteľiek a učiteľov. Do roku 2008 sa dokument, ktorý nebol povinnou pedagogickou dokumentáciou nazýval **časovo-tematický plán** výučby. Od roku 2008 podľa § 11, ods. 3, písm. z) zákona č. 245/2008 Z. z. boli **tematické výchovno-vzdelávacie plány** povinnou pedagogickou dokumentáciou školy, ktorá bola v roku 2015 zrušená. Od školského roku 2015/16 v súvislosti s novelou školského zákona a inováciami v ŠVP je opäť časovo-tematické plánovanie zo zákona nepovinné, čo neznamená, že sa nerealizuje. **Pre vyjadrenie novej situácie a charakteristiky dokumentu, sme zvolili termín Tematický plán učiteľky/ učiteľa (ďalej len „TPU“).**

Riaditeľka a riaditeľ školy zodpovedajú za to, aby si všetci žiaci bez rozdielu mali možnosť osvojiť učivo a výkony minimálne na takej úrovni ako garantuje štát prostredníctvom pedagogických dokumentov – ŠVP. TPU nenahrádza iné pedagogické dokumenty (vzdelávacie štandardy) alebo písomnú prípravu na vyučovaciu hodinu.

Pedagogické projektovanie prostredníctvom TPU je jednou z podmienok efektívneho vyučovania a dosahovania jeho cieľov.

Adaptácia vzdelávacích štandardov na podmienky výučby je úlohou metodických združení, predmetových komisií, učiteľiek a učiteľov.

TPU predstavuje strednodobé projektovanie výučby (školský rok) a denná (písomná) príprava na vyučovanie je krátkodobým projektovaním.

Tematické plánovanie je jednou z najnáročnejších projekčných pedagogických činností, pretože v čase tvorby sú málo známe podmienky, ktoré determinujú premenlivú pedagogickú situáciu (zloženie príslušnej triedy, korekcie cieľov výučby, rozšírenie či redukcia učiva). TPU je nástrojom inklúzie preto, že na rozdiel od štátneho a školského vzdelávacieho programu pružne reaguje na individuálne potreby žiakov triedy.

TPU obsahuje viacero tematických celkov učiva usporiadaných v časovej postupnosti (počas školského roka) s vymedzením tém (názvov) vyučovacích hodín, vymedzenia náležitých výkonových a obsahových štandardov, foriem preverovania vedomostí žiakov a iných skutočností, ktoré sa rozhodne učiteľka, učiteľ zaznamenať (napr. didaktické pomôcky, medzipredmetové a prierezové témy).

Tematický celok učiva predstavuje relatívne ustálenú oblasť obsahu vzdelávania (vyučovania), ktorú tvoria vybrané ciele, obsahy (vedomosti a zručnosti), ktoré si má žiak osvojiť v určitom rozsahu vyučovacích hodín. **Štruktúra tematického celku učiva** predstavuje logicky, vecne a didakticky premyslenú štruktúru cieľov, obsahu učiva, ktoré bude prebraté v určitej časovej postupnosti. Tematický celok predstavuje vyšší stupeň organizácie a štrukturalizácie učiva než vyučovacia hodina, je stavebným prvkom vytvárajúcim štruktúru učiva učebného predmetu.

V TPU si učiteľka, učiteľ tvorivo prispôsobuje ŠVP (vzdelávací štandard) na podmienky školy. Neexistuje žiadny záväzný predpis, ktorý by určoval obsah a štruktúru TPU. Ide o výsostné právo i povinnosť učiteliek a učiteľov tvorivo, autonómne, profesionálne rozhodovať o procesoch výchovy a vzdelávania vo zverenej triede žiakov. TPU sa po schválení v metodickom združení, predmetovej komisii stáva záväzným na vyučovanie príslušného učebného predmetu.

Práca s TPU má projektovú, realizačnú a evalvačnú fázu

Vyhodnotiť výsledky vyučovania a plnenia TPU v predchádzajúcom školskom roku;
Zoznámiť sa s Pedagogicko-organizačnými pokynmi MŠVVaŠ SR, novými (inovovanými), vzdelávacími štandardami v rámci ŠVP, usmerneniami k metodike výučby;
Spoznať organizáciu školského roka a prispôbiť tomu časový rozvrh učiva;
Spoznať žiakov tried (triedy), ich učebné predpoklady a výsledky;
Formulovať na základe cieľov výučby učebného predmetu (kľúčových kompetencií), vzdelávacie (výkonové) štandardy vyučovania tematických celkov (podľa taxonómii);
Uskutočniť didaktickú analýzu učiva tematických celkov (základné učivo v podobe obsahového štandardu);
Projektovať mimovyučovacie aktivity (exkurzie...);
Vytvoriť súbor nástrojov na preverovanie a hodnotenie učebných výsledkov žiakov v učive tematických celkov (didaktické testy, projekty a pod.) podľa výkonových štandardov;
Prerokovať navrhovaný TPU v metodickom združení, predmetovej komisii;
Monitorovať realizáciu TPU (poznámky) v priebehu celého školského roka.

3.1 Metodika tvorby obsahu TPU

1. TPU si vytvára každý učiteľ pre tie učebné predmety, ktoré bude v príslušnom školskom roku vyučovať v rozsahu určenom učebným plánom. TPU sa vytvára na základe ŠVP - vzdelávacích (obsahových a výkonových) štandardov, ktoré má v plnom rozsahu počas školského roka splniť. Tým učiteľ a škola zabezpečí (v projektovej fáze), že boli všetky požadované vzdelávacie obsahy (učivo) i ciele výučby (výkonové štandardy) zapracované a všetkým žiakom v procese výučby sprostredkované na osvojenie. Učiteľovi naplnenie štátom požadovaných cieľov a obsahov výučby nebráni v tom, aby si ich modifikoval tzn. prehĺbil alebo rozšíril (kvalita a kvantita), ak to umožňuje učebný potenciál žiakov tried v ročníku, kde predmet vyučuje (inkluzívny prístup). Formálna stránka TPU (súpis názvov tém vyučovacích hodín) umožňuje tému každej vyučovacej jednotky zapísať do triednej dokumentácie.²¹
2. Učiteľia spracúvajú TPU aj vtedy, ak sa rozhodli pre tvorbu vlastných vzdelávacích štandardov pre ŠkVP (vychádzajúc zo ŠVP) a v rozsahu rozšírených disponibilných vyučovacích hodín. V rámci takého TPU si učiteľ plánuje školský rok s výrazným prehĺbením alebo rozšírením učiva, ktoré zodpovedá náročnejšie koncipovaným vzdelávacím štandardom (úroveňou výstupov a časovej dotácie na výučbu).²²

3.1.1 Odporúčaná formálna a obsahová náplň TPU

- Časový rozpis - plán na školský rok (mesiace), podľa celkovej dotácie vyučovacích hodín.
- Názov tematického celku učiva a jeho časová dotácia.
- Témy učiva (názov vyučovacej hodiny) a časová dotácia na rozpis učiva.
- Vzdelávací štandard:
 - a. výkonový štandard (operacionalizované ciele výučby tematických celkov učiva),

²¹ Ak si škola tvorí ŠkVP (RUP v UP bez disponibilných hodín), učiteľky a učelia si môžu rozšíriť a prehĺbiť učivo pre žiakov podľa ich potenciálu a tvoria si TPU. TPU si spracujú aj vtedy, ak učivo nerozšíria a neprehĺbia (vzhľadom na vzdelávací štandard podľa ŠVP).

²² Ak si škola navýši počet vyučovacích hodín podľa RUP v UP školy (disponibilnými hodinami) a na základe ŠVP bude vypracovaný ŠkVP s rozšírenými učebnými osnovami, učiteľky a učelia si vypracujú tomu zodpovedajúci TPU.

b. obsahový štandard (faktuálne, konceptuálne, procedurálne a metakognitívne poznatky).

- Medzipredmetové vzťahy a prierezové témy.
- Metódy a prostriedky hodnotenia učebných výsledkov žiakov.
- Učebné zdroje k učivu tematických celkov.
- Poznámky.

Do formálnej štruktúry TPU nie je potrebné zaraďovať aj metódy, formy, prostriedky alebo stratégie výučby (vo vzťahu k príslušnému tematickému celku), pretože plnia svoju úlohu ako nástroje operatívneho projektovania výučby (denná príprava na vyučovanie).

...NAMIESTO ZÁVERU

Milé pani učiteľky,

Milí páni učiteľia,

Štátny pedagogický ústav v Bratislave pripravil pre Vás Manuál pre tvorbu školských vzdelávacích programov, ktorý by mal byť pomôckou, vodítkom, usmernením, poradcom pri tvorbe inovovaných alebo pri revízii pôvodných školských vzdelávacích programov. Snažíme sa pre Vás vytvoriť podporný materiál, avšak bez spolupráce s Vami, učiteľmi, to nebude možné. Budeme vďační za Vašu spätnú väzbu, otázky a pripomienky.

Manuál má však len **odporúčací charakter a nie je záväzným dokumentom**. Nájdete v ňom základné informácie o tom, ako tvoriť školský vzdelávací program, na čo treba myslieť pri príprave učebných plánov a tiež, ako odporúčame tvoriť časovo-tematické, tematické výchovno-vzdelávacie alebo tematické plány učiteľa. Manuál je otvoreným dokumentom školy a nikdy nebude mať finálnu verziu, pretože bude reagovať na aktuálne podnety od Vás – učiteľov a bude sa snažiť poskytnúť odpovede na Vami kladené otázky.

Tešíme sa na spoluprácu s Vami a...

...v prípade námetov na doplnenie resp. ukážok dobrej praxe, zasielajte podnety na

isvp@statpedu.sk

PRÍLOHY

Zoznam príloh

Príloha 1 – Návrh osnovy ŠkVP

Návrh osnovy ŠkVP²³

1. Názov vzdelávacieho programu

Školský vzdelávací program (inovovaný) (ďalej uviesť celý názov školy, predkladateľa programu, zriaďovateľa školy, platnosť programu, charakteristika školy – organizovanosť, veľkosť, počet žiakov, ročníkov, tried, vyučovací jazyk)

Pozn.: Keďže škola bude mať od školského roku 2015/2016 dva typy školských vzdelávacích programov, je nutné tieto programy od seba odlíšiť uvedením špecifického prívlastku **INOVOVANÝ**. Škola uvedie všetky svoje identifikačné údaje.

- *Vyučovací jazyk sa uvádza podľa školského zákona § 12. V bode sa uvedenie vyučovacích jazykov školy napr. slovenský, maďarský, ukrajinsky alebo rusínsky jazyk.*

2. Vymedzenie vlastných cieľov a poslania výchovy a vzdelávania

..... (uvedú sa ciele a poslanie výchovy a vzdelávania, ktoré si škola naformuluje)

Pozn.: Škola uvedie **vlastné ciele a poslanie výchovy a vzdelávania**, ktoré budú **jedným zo spôsobov jej profilácie**. Ciele by mali rešpektovať ciele stanovené v ŠVP.

3. Stupeň vzdelania, ktorý sa dosiahne absolvovaním školského vzdelávacieho programu alebo jeho ucelenej časti

..... (uvedie sa presný názov dosiahnutého stupňa vzdelávania podľa platnej legislatívy)

4. Vlastné zameranie školy

..... (uvedie sa zameranie školy, presne sa špecifikuje profilácia školy, napr. rozšírené vyučovanie cudzích jazykov a pod., môže byť uvedený napr. aj profil absolventa)

5. Dĺžku štúdia a formy výchovy a vzdelávania

..... (uvedie sa dĺžka štúdia, uvedú sa vybrané formy výchovy a vzdelávania v rámci výchovy a vzdelávania, ktoré bude škola preferovať, napr. skupinové vyučovanie a pod.)

²³ Osnova školského vzdelávacieho programu v zmysle zákona o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 245/2008 Z. z. II. časť §6 odsek 4.

Pozn.: Škola sa môže profilovať aj využívaním jednotlivých foriem výchovy a vzdelávania.

6. Učebné osnovy

..... (uvedú sa učebné osnovy ŠkVP, vid' 2.2 Tvorba pedagogickej dokumentácie k vyučovaciemu predmetu s. 16 – 20)

7. Učebný plán

..... (uvedie sa učebný plán školy, v ktorom škola zapracuje povinné aj voliteľné (disponibilné) hodiny)

Pozn: Učebný plán obsahuje hodinovú dotáciu pre jednotlivé vyučovacie predmety a poznámkovú časť.

8. Vyučovací jazyk podľa § 12

..... (uvedenie sa vyučovací jazyk školy napr. slovenský, maďarský, ukrajinsky alebo rusínsky)

9. Spôsob, podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní

..... (uvedú sa podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávania dokladu podľa platnej legislatívy)

10. Personálne zabezpečenie

..... (uvedenie sa zoznam učiteľov a vyučovacie predmety, ktoré vyučujú spolu s časovou dotáciou)

11. Materiálno-technické a priestorové podmienky

..... (špecifikujú sa materiálno-technické a priestorové podmienky školy)

12. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

..... (uvedú sa podmienky bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní podľa platnej legislatívy)

13. Vnútný systém kontroly a hodnotenia detí a žiakov

..... (uvedú sa formy a stratégie hodnotenia žiakov)

Pozn.: Škola špecifikuje formy a kritériá hodnotenia v súlade s platným Metodickým pokynom, na hodnotenie žiakov základnej školy. Špecifikuje kritéria hodnotenia v rámci jednotlivých vyučovacích predmetov.

14. Vnútný systém kontroly a hodnotenia zamestnancov školy

..... (uvedú svoj vlastný konkretizovaný systém kontroly a hodnotenia zamestnancov školy)

15. Požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov

..... (uvedie sa presný harmonogram vzdelávania podľa schváleného plánu kontinuálneho vzdelávania v súlade s autoevalvačnými požiadavkami školy)

16. Podmienky pre vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP)

..... (uvedú sa konkrétne podmienky vzdelávania pre žiakov so ŠVVP a spolupráca s odborníkmi, centrami výchovného poradenstva a prevencie, internými odbornými zamestnancami, ktorí participujú pri príprave individuálnych výchovno-vzdelávacích programov pre konkrétnych žiakov)

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

- Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským. ŠPÚ, 2015. http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/zs/rup/rup_zs_pre%20zš%20s%20vyučovacím%20jazykom%20slovenským.pdf [cit. 2015-05-25].
- Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny. ŠPÚ, 2015. http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/zs/rup/rup_zs_s%20vyučovacím%20jazykom%20národnostnej%20menšiny.pdf [cit. 2015-05-25].
- Rámcový učebný plán pre ZŠ s vyučovacím jazyka národnostnej menšiny. ŠPÚ, 2015. http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/zs/rup/rup_zs_pre%20zš%20s%20vyučovaním%20jazyka%20národnostnej%20menšiny.pdf [cit. 2015-05-25].
- Štátny vzdelávací program. Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy. ŠPÚ, 2015. http://www.statpedu.sk/files/documents/inovovany_statny_vzdelavaci_program/zs/1_stupen/svp_pv_2015.pdf [cit. 2015-05-25].
- Zákon č. 245/2008 Z. z. z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 11. <http://www.minedu.sk/data/att/8206.pdf> [cit. 2015-05-25].
- FRYKOVÁ, E. 2012. Tvorba tematických výchovno-vzdelávacích plánov pre biológiu v rámci školského vzdelávacieho programu. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2012.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. 2006. Teorie a praxe projektové výuky. Brno, 2006.
- PAVLOV, I. 2010. K metodike tvorby kurikula učebného predmetu. Prešov : Škola plus, 2010.
- ŠVEC, Štefan. 1995 Základné pojmy v pedagogike a andragogike. Bratislava : Iris, 1995.